

Samlet bilag 6A

Sekretariatet for Vesterbro og Kgs. Enghave Lokaludvalg
Økonomiforvaltningen

Udtalelse fra Kgs. Enghave Lokaludvalg til Klimatilpasningsplan for Vestre Kirkegård

Kgs. Enghave Lokaludvalg takker for den udmærkede orientering om klimatilpasningsprojektet på Vestre Kirkegård, som vi fik på lokaludvalgets møde den 27. januar 2022.

Lokaludvalget er godt tilfreds med projektet, som vi vurderer både opfylder kravene til skybrudssikring af området omkring Vestre Kirkegård, og som samtidig bevarer respekten for, at der er tale om en kirkegård.

På Lokaludvalgets vegne

Joan Røge
Formand for Kgs. Enghave Lokaludvalg

17. februar 2022

Sagsnummer
2022-0060810

Dokumentnummer
2022-0060810-1

Sekretariatet for Vesterbro og
Kgs. Enghave Lokaludvalg
Lyrskovgade 4
1758 København V

EAN-nummer
5798009800473

www.kk.dk/lokaludvalg

bilag 6B

Københavns stift
att Jeanette Bjørnlund Nielsen

København den 11. Maj 2021

Sendt pr email til kmkbh@km.dk

VESTRE KIRKEGÅRD

Udtalelse vedr dispositionsforslag for klimatilpasningsprojekt på kirkegården.

Københavns stift har anmodet om en udtalelse vedr et dispositionsforslag til et klimatilpasningsprojekt på Vestre Kirkegård. Projektet er udarbejdet af Cowi og Schønherr A/S.

Det fremsendte materiale omfatter:

- Ansøgning af 11. marts 2021 fra Københavns Kommune, Teknik- og Miljøforvaltningen
- Dispositionsforslag, Vestre kirkegård. Cowi. Marts 2021
- Vestre Kirkegård, Klimatilpasning. Fyldningsheraki med tilhørende bilag. 10. marts 2021 COWI A/S
- Tegnings- og dokumentliste af 10. marts 2021. COWI A/S
- Oversigtsplan. Schønherr A/S. 15.01.21
- Situationsplan. Nedslag 1,2,3,4. Schønherr A/S. 15.01.21
- Situationsplan. Nedslag 5. Schønherr A/S. 15.01.21
- Situationsplan. Nedslag 6,7,8 og 21. Schønherr A/S. 15.01.21
- Situationsplan. Nedslag 16. Schønherr A/S. 15.01.21
- Situationsplan. Nedslag 10 -13. Schønherr A/S. 15.01.21
- Situationsplan. Nedslag 14 og 15. Schønherr A/S. 15.01.21
- Situationsplan. Nedslag 19 og 20. Schønherr A/S. 15.01.21
- Eksisterende forhold. Situationsplan. Schønherr A/S. 15.01.21
- Eksisterende forhold. Nedslag 1,2,3,4. Schønherr A/S. 15.01.21
- Eksisterende forhold. Nedslag 5. Schønherr A/S. 15.01.21
- Eksisterende forhold. Nedslag 6,7,8 og 21. Schønherr A/S. 15.01.21
- Eksisterende forhold. Nedslag 18. Schønherr A/S. 15.01.21
- Eksisterende forhold. Nedslag 10 -13. 1Schønherr A/S. 5.01.21
- Eksisterende forhold. Nedslag 14 og 15. Schønherr A/S. 15.01.21
- Eksisterende forhold. Nedslag 19 og 20. Schønherr A/S. 15.01.21
- Nedslagspunkt 12. Schønherr A/S. 15.01.21
- Nedslagspunkt 19 og 20. Schønherr A/S. 15.01.21
- Tværsnit. Nedslag 6 og 21. Schønherr A/S. 15.01.21
- Tværsnit. Nedslag 12. Schønherr A/S. 15.01.21
- Tværsnit. Nedslag 14. Schønherr A/S. 15.01.21
- Principsnit. Schønherr A/S. 15.01.21

ARKITEKT SUSANNE WAGNER
LANDSKABSARKITEKT MAA | KIRKEGÅRDSKONSULENT
+45 40 58 44 70 | KONTAKT@ARKITEKTWAGNER.COM
OLFERT FISCHERS GADE 6 1311 KØBENHAVN K

Det fremsendte omfattende materiale virker velgennemarbejdet, og der er mange både miljømæssige og arkitektoniske gode tanker i projektet.

Jeg ser et par uafklarede udfordringer i det fremsendte materiale:

Det beskrives flere steder at der ikke må graves dybere end 30 cm, som er Nationalmuseets rettesnor for hvor dybt der må graves på en kirkegård.

Men ved udgravning til bassiner og plantning af træer, må der nødvendigvis graves dybere. Reglerne for hvordan afgravet jord på en kirkegård genindbygges, deponeres eller må bortkøres forvaltes forskelligt. Nogen steder håndhæves det at jorden ikke må forlade kirkegården, da det er indviet jord. Jeg vil anbefale kommunen at undersøge dette nærmere.

Som minimum bør jorden, hvor der har været foretaget begravelser, soldes, som f. eks i området ved nedslagspunkt 12, inden den evt. genanvendes eller deponeres.

Jeg hæfter mig positivt ved at det oplyses, at der er iværksat et samarbejde med Nationalmuseet og Københavns Museum om nødvendige arkæologiske undersøgelser.

Der er gennemført en arkivundersøgelse af tidligere begravelser på de områder af kirkegården, hvor det planlægges at etableres bassiner, og undersøgelsen følges op af en arkæologisk forundersøgelse, der planlægges at skulle gennemføres i foråret 2021.

I Bekendtgørelse om folkekirkens kirkebygninger og kirkegård står der §16: "Kirkegården skal indhegnes forsvarligt." Det tolkes som at kirkegårdene skal kunne lukkes af med låger. Med de fine planer der er om at lukke kirkegården op, og skabe mulighed at færdes på kryds og tværs af kirkegården, vil kravene til indhegning ikke være opfyldte.

Det anbefales derfor at der arbejdes med at se på muligheden for at sørge for indhegning/låger omkring de områder hvor der stadig er aktive gravsteder. Det kan givetvis løses på flere måder.

Det beskrives at det eksisterende "panelhegn" (intet foto) genopsættes på digerne, primært af økonomiske hensyn. Med projekter som disse er det ofte apteringen, som kommer til sidst, og det man ender med at måtte spare på, og det er ærgerligt. En løsning kan være at sætte det gamle hegn op og efterfølgende søge midler til at få etableret nye hegn. Alternativt kan der laves et forslag til et nyt, og måske lavere hegn, som er knapt så dyrt som det viste.

Den foreslåede skotløsning med "svinerygsplanker" i aluminium er noget uskøn at se på, og virker som et fremmedelement på stedet. Selvom løsningen ikke er af permanent karakter, vil jeg foreslå at det undersøges om der kan findes en løsning i et andet mere nedtonet materiale.

Et væsentligt punkt i et projekt som dette, er orientering til gravstedsejerne. Det er forhåbentlig allerede igangsat. Det er min erfaring at mange konflikter, misforståelser og ærgrelser kan undgås ved at informere grundigt med rettidig omhu.

Det kan anbefales at der arbejdes videre med dispositionsforslaget.

Såfremt udtalelsen giver anledning til spørgsmål, eller der er behov for rådgivning i sagen er I velkomne til at kontakte mig.

Med venlig hilsen

Susanne Wagner

Kopi til:

Nationalmuseet kirkekonsulenter@natmus.dk

Kgl. bygningsinspektør Fogh & Følner Arkitektfirma A/S - ff@fogh-folner.dk

ARKITEKT SUSANNE WAGNER
LANDSKABSARKITEKT MAA | KIRKEGÅRDSKONSULENT
+45 40 58 44 70 | KONTAKT@ARKITEKTWAGNER.COM
OLFERT FISCHERS GADE 6 1311 KØBENHAVN K

bilag 6C

Sagsnummer
21/00846

Københavns Stift
Nørregade 11
1165 Kbh. K

Forskning, Samling og Bevaring
Middelalder, Renæssance og Numismatik
+45 41206122
Henriette.Rensbro@natmus.dk

Vedr. Vestre Kirkegård i København - Klimatilpasningsprojekt (STPR F2: 1586494)

Nationalmuseets kirkekonsulenter kan anbefale projektet til principgodkendelse.

Det er vigtigt at forstå, at der er tale om projekt, som løbende tilpasses mht placering af bassiner, deres dybde og de tekniske detaljer. Således oplyste Københavns kommune d. 13/10 2021 på et møde om arkæologien på Vestre Kirkegård om:

At deres rådgivere er næsten i hus med en revideret plan, der kraftigt vil reducere de områder, hvor der skal graves så dybt, at grave vil blive berørt. De planer vil skulle præsenteres og gennemgås på et møde i nær fremtid (måske slut oktober/november), så der kan tages stilling til dem og vurderes omfang af en arkæologisk undersøgelse.

Nationalmuseets kirkearkæologer har i de seneste år rådgivet kommunen og foretaget arkivalske studier til brug for projekteringen. NM har desuden med stiftets samtykke indgået en samarbejdsaftale med Københavns Museum mht. prøvegravninger. Således at det er Københavns Museum, som har foretaget det praktiske arbejde. Mens Nationalmuseet har deltaget i planlægningen og den egentlige evaluering af udgravningerne (som er afsluttede nu). Rapporten fra den arkæologiske forundersøgelse er på trapperne og vil blive sendt til stiftet så snart den kommer.

Nationalmuseet vil, når planlægningen af de endelige udgravninger i 2022 går i gang, foreslå stiftet, at det igen bliver Københavns Museum, som står for den praktiske udførelse, mens arbejdet i alle faser skal følges tæt af Nationalmuseet.

Det anbefales, at stiftet i sin principgodkendelse anfører, at projektet til en endelig godkendelse skal indeholde:

- Endelige projektplaner mht placering og dybde af bassiner

- En plan for omfanget af endelige arkæologiske undersøgelser i 2022, som kan anbefales af stiftets konsulenter og godkendes af stiftet og som indeholder:
 - Beskrivelse af omfanget af arkæologiske undersøgelser og formålet med dem
 - Strategi for skeletundersøgelser og for enten permanent opbevaring eller gennedgravning af knogler
 - Samarbejdsaftale med Nationalmuseets kirkearkæologer vedr. den praktiske udførelse af arkæologien og ansvaret for fund mm
 - Budget for arkæologien.

Med venlig hilsen

Henriette Rensbro
Museumsinspektør

Sagsb.: JEBN
Akt nr.: 1633117

København den:
10. november 2021

Københavns Kommune
Teknik- og Miljøforvaltningen
Mobilitet, Klimatilpasning og Byvedligehold
Att: Dorthe Stender
(dorste@kk.dk)

**Københavns
Stiftsadministration**

Nørregade 11
1165 København K

Tlf: 33 47 65 00
kmbh@km.dk
kopenhavnstift.dk

Klimatilpasningsprojekt, Vestre Kirkegård, principgodkendelse

Stiftsøvrigheden har modtaget jeres ansøgning af 11. mart 2021 om godkendelse af dispositionsforslag for klimatilpasningsprojekt på Vestre Kirkegård.

Af ansøgningen fremgår, at projektet har til formål at sikre en forbedret håndtering af større regnmængder i byen. Projektet er en del af et større projekt for klimatilpasning i Københavns Kommune. Forslaget drejer sig om en delvis afkobling af Vestre Kirkegård fra byens kloaknet. Overfladevand fra kirkegården vil derved ikke belaste det omkringliggende kloaknet i samme grad som nu. Dette skal muliggøres ved at vand fra den nordlige del af kirkegården ledes til den sydlige, og lidt lavere beliggende del, hvor der etableres en række bassiner som begrønnede lavninger, hvor regnvand kan opmagasineres og nedsives.:

Stiftsøvrighedens afgørelse

Projektet er hermed **principgodkendt**.

Principgodkendelsen kan herefter danne grundlag for udarbejdelse af detailprojekt.

Det er en *forudsætning* for det videre udgravningsarbejde, at Københavns Museum fortsat står for den praktiske udførelse, og at arbejdet i alle faser ligeledes fortsat følges tæt af Nationalmuseet.

Detailprojektet skal til sin tid indsendes til stiftsøvrighedens godkendelse.

Detailprojektet skal udover almindeligt projektmateriale indeholde følgende:

- Forslag til indhegning af kirkegården i henhold til bekendtgørelse om folkekirkens kirkebygninger og kirkegård står der § 16. Der henvises i øvrigt til kirkegårdskonsulentens bemærkninger herom.
- Endelige projektplaner mht. placering og dybde af bassiner
- En plan for omfanget af endelige arkæologiske undersøgelser i 2022, som kan anbefales af stiftets konsulenter og godkendes af stiftet og som indeholder:
 - Beskrivelse af omfanget af arkæologiske undersøgelser og formålet med dem
 - Strategi for skeletundersøgelser og for enten permanent opbevaring eller gennedgravning af knogler
 - Samarbejdsaftale med Nationalmuseets kirkearkæologer vedr. den praktiske udførelse af arkæologien og ansvaret for fund mm
 - Budget for arkæologien
- Beskrivelse af, hvorledes der sikres bevarelse af rolige områder på kirkegården, der er egnet til begravelsesformål
- Kommunens overvejelser i forhold til håndtering af afgravet jord

Derudover skal stiftsøvrigheden anmode kommunen om at genoverveje sine løsningsforslag i relation til:

- Genopsætning af panelhegn
- Skotløsning med "svinerygsplanker" i aluminium, herunder om formålet kan opnås ved terrænregulering, således at systemets funktion ikke er afhængig af menneskelig indgriben.

Stiftsøvrigheden gør for god ordens skyld samtidig opmærksom på, at arbejderne ikke må igangsættes, før der foreligger en endelig godkendelse fra stiftsøvrigheden.

Såfremt der efterfølgende måtte vise sig behov for ændringer i eller udvidelse af det godkendte projekt skal dette godkendes af stiftsøvrigheden.

Konsulentudtalelser

Ansøgningen har været forelagt stiftsøvrighedens konsulenter til udtalelse:

Den kongelige bygningsinspektør

I erklæring af 21. oktober 2021 har inspektoratet bl.a. følgende bemærkninger:

"Udover den overordnede beskrivelse af projektet er der beskrevet, og illustreret, 21 nedslagspunkter, som er de steder hvor der skal udføres forskellige tiltag, for at lede og opmagasinere overfladevand. Inspektoratet deler kirkegårdskonsulentens bekymring vedr. de angivne aluminiumsskot (svinerygsplanker) ved indgangene fra Sydbanestien. I

dispositionsforslagsteksten er på side 38 indsat et referencefoto fra Køge Havn. Dette billede overbeviser ikke om systemets æstetiske kvaliteter. Dels vil de lodrette H-profiler, som plankerne skal monteres i, skulle stå permanent, og dels baserer systemets effektivitet sig på at plankerne rent faktisk bliver monteret på de rigtige tidspunkter. Inspektoratet anbefaler, at også andre løsninger undersøges, f.eks. om det kan lade sig gøre med terrænregulering, således at systemets funktion ikke er afhængig af menneskelig indgriben.

Iht. Københavns Kommunes udviklingsplan, skal kirkegårde i fremtiden kunne rumme mange forskellige aktiviteter og funktioner. På Vestre Kirkegård er det planlagt at åbne mere for tværgående passage, ved at etablere flere åbninger mod de omgivende bydele. Dette vil, sammen med klimatilpasningsprojektet, betyde, at store dele af kirkegårdens areal vil få andre anvendelser end til begravelsesformål.

Inspektoratet har ikke indvendinger mod at der arbejdes videre med klimatilpasningsprojektet men anbefaler, at der i det videre arbejde også fokuseres på at sikre bevarelse af rolige områder på kirkegården, der er egnet til begravelsesformål.”

Nationalmuseet

Ved erklæring af 14. oktober 2021 har Nationalmuseet bl.a. afgivet følgende bemærkninger:

”Nationalmuseets kirkekonsulenter kan anbefale projektet til principgodkendelse.

(...)

”Nationalmuseet vil, når planlægningen af de endelige udgravninger i 2022 går i gang, foreslå stiftet, at det igen bliver Københavns Museum, som står for den praktiske udførelse, mens arbejdet i alle faser skal følges tæt af Nationalmuseet. Det anbefales, at stiftet i sin principgodkendelse anfører, at projektet til en endelig godkendelse skal indeholde:

- Endelige projektplaner mht placering og dybde af bassiner 2
- En plan for omfanget af endelige arkæologiske undersøgelser i 2022, som kan anbefales af stiftets konsulenter og godkendes af stiftet og som indeholder:
 - o Beskrivelse af omfanget af arkæologiske undersøgelser og formålet med dem

- o Strategi for skeletundersøgelser og for enten permanent opbevaring eller gennedgravning af knogler
- o Samarbejdsaftale med Nationalmuseets kirkearkæologer vedr. den praktiske udførelse af arkæologien og ansvaret for fund mm
- o Budget for arkæologien.”

Kirkegårdskonsulenten

”Ved erklæring af 11. maj 2021 har Kirkegårdskonsulenten bl.a. afgivet følgende bemærkninger:

Det fremsendte omfattende materiale virker velgennemarbejdet, og der er mange både miljømæssige og arkitektoniske gode tanker i projektet.

(...)

Men ved udgravning til bassiner og plantning af træer, må der nødvendigvis graves dybere. Reglerne for hvordan afgravet jord på en kirkegård genindbygges, deponeres eller må bortkøres forvaltes forskelligt. Nogen steder håndhæves det at jorden ikke må forlade kirkegården, da det er indviet jord. Jeg vil anbefale kommunen at undersøge dette nærmere.

Som minimum bør jorden, hvor der har været foretaget begravelser, soldes, som f. eks i området ved nedslagspunkt 12, inden den evt. genanvendes eller deponeres

(...)

I Bekendtgørelse om folkekirkens kirkebygninger og kirkegård står der §16: ”Kirkegården skal indhegnes forsvarligt.” Det tolkes som at kirkegårdene skal kunne lukkes af med låger. Med de fine planer der er om at lukke kirkegården op, og skabe mulighed at færdes på kryds og tværs af kirkegården, vil kravene til indhegning ikke være opfyldte.

Det anbefales derfor at der arbejdes med at se på muligheden for at sørge for indhegning/låger omkring de områder hvor der stadig er aktive gravsteder. Det kan givetvis løses på flere måder.

(...)

Et væsentligt punkt i et projekt som dette, er orientering til gravstedsejerne. Det er forhåbentlig allerede er igangsat. Det er min erfaring at mange konflikter, misforståelser og ærgrelser kan undgås ved at informere grundigt med rettidig omhu.

Det kan anbefales at der arbejdes videre med dispositionsforslaget.”

Kommunens ansøgning

Ansøgningen består i sin helhed af:

- Ansøgning af 11. marts 2021 fra Københavns Kommune, Teknik- og Miljøforvaltningen
 - Dispositionsforslag, Vestre kirkegård. Cowi. Marts 2021
 - Vestre Kirkegård, Klimatilpasning. Fyldningsheraki med tilhørende bilag. 10. marts 2021 COWI A/S
 - Tegnings- og dokumentliste af 10. marts 2021. COWI A/S
 - Oversigtsplan. Schønherr A/S. 15.01.21
 - Situationsplan. Nedslag 1,2,3,4. Schønherr A/S. 15.01.21
 - Situationsplan. Nedslag 5. Schønherr A/S. 15.01.21
 - Situationsplan. Nedslag 6,7,8 og 21. Schønherr A/S. 15.01.21
 - Situationsplan. Nedslag 16. Schønherr A/S. 15.01.21
 - Situationsplan. Nedslag 10 -13. Schønherr A/S. 15.01.21
 - Situationsplan. Nedslag 14 og 15. Schønherr A/S. 15.01.21
 - Situationsplan. Nedslag 19 og 20. Schønherr A/S. 15.01.21
 - Eksisterende forhold. Situationsplan. Schønherr A/S. 15.01.21
 - Eksisterende forhold. Nedslag 1,2,3,4. Schønherr A/S. 15.01.21
 - Eksisterende forhold. Nedslag 5. Schønherr A/S. 15.01.21
 - Eksisterende forhold. Nedslag 6,7,8 og 21. Schønherr A/S. 15.01.21
 - Eksisterende forhold. Nedslag 18. Schønherr A/S. 15.01.21
 - Eksisterende forhold. Nedslag 10 -13. 1Schønherr A/S. 5.01.21
 - Eksisterende forhold. Nedslag 14 og 15. Schønherr A/S. 15.01.21
 - Eksisterende forhold. Nedslag 19 og 20. Schønherr A/S. 15.01.21
 - Nedslagspunkt 12. Schønherr A/S. 15.01.21
 - Nedslagspunkt 19 og 20. Schønherr A/S. 15.01.21
 - Tværsnit. Nedslag 6 og 21. Schønherr A/S. 15.01.21
 - Tværsnit. Nedslag 12. Schønherr A/S. 15.01.21

- Tværsnit. Nedslag 14. Schønherr A/S. 15.01.21
- Principsnit. Schønherr A/S. 15.01.21

Retsgrundlag

Bekendtgørelse nr. 1172 af 19. september 2016 om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde § 14 og § 16.

Klagevejledning

Afgørelsen kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. bekendtgørelse nr. 1172 af 19. september 2016 om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde § 46, stk. 3.

Med venlig hilsen

Jeanette Bjørnlund Nielsen
Specialkonsulent

Bilag:

Udtalelse fra den kongelige bygningsinspektør

Udtalelse fra Nationalmuseet

Udtalelse fra kirkegårdskonsulenten

Kopi:

Den kongelige bygningsinspektør, ff@fogh-folner.dk

Nationalmuseet, kirkekonsulenter@natmus.dk

Kirkegårdskonsulenten, kontakt@arkitektwagner.com

2021.10.21

Københavns Stift

att.: Marianne Holm Hansen
Nørregade 11
1165 København K

kmkbh@km.dk

bilag 6E

Vedr.: Vestre Kirkegård - Klimatilpasningsprojekt

Dok.nr. (STPR F2: 1330429)

Med stiftets påtegning af 24.marts 2021 har inspektoratet modtaget anmodning om en udtalelse vedr. klimatilpasningsprojekt i Vestre Kirkegård.

Ansøgningen er vedlagt flg. materiale:

- 2021.03.11 Følgebrev fra COWI A/S til Københavns Stift (2 sider)
- 2021.03.11 Dispositionsforslag udarbejdet af COWI A/S (65 sider)
- 2021.03.10 Fyldningshierarki udarbejdet af COWI A/S (17 sider)
- 2021.03.10 Tegnings- og dokumentliste udarbejdet af COWI A/S (3 sider)
- 2021.01.15 Tegningsnr. 00_9924_01_A3 a
- 2021.01.15 Tegningsnr. 01_9924_01_A3
- 2021.01.15 Tegningsnr. 01_9924_02_A3
- 2021.01.15 Tegningsnr. 01_9924_03_A3
- 2021.01.15 Tegningsnr. 01_9924_04_A3 a
- 2021.01.15 Tegningsnr. 01_9924_05_A3 a
- 2021.01.15 Tegningsnr. 01_9924_06_A3
- 2021.01.15 Tegningsnr. 01_9924_08_A3
- 2021.01.15 Tegningsnr. 02_9924_00_A3 a
- 2021.01.15 Tegningsnr. 02_9924_01_A3
- 2021.01.15 Tegningsnr. 02_9924_02_A3
- 2021.01.15 Tegningsnr. 02_9924_03_A3
- 2021.01.15 Tegningsnr. 02_9924_04_A3 a
- 2021.01.15 Tegningsnr. 02_9924_05_A3
- 2021.01.15 Tegningsnr. 02_9924_06_A3
- 2021.01.15 Tegningsnr. 02_9924_08_A3
- 2021.01.15 Tegningsnr. 04_9924_05_A3
- 2021.01.15 Tegningsnr. 04_9924_08_A3
- 2021.01.15 Tegningsnr. 15_9924_03_A3
- 2021.01.15 Tegningsnr. 15_9924_05_A3
- 2021.01.15 Tegningsnr. 15_9924_06_A3
- 2021.01.15 Tegningsnr. 15_9924_A_A3

Forslaget drejer sig om en delvis afkobling af Vestre Kirkegård fra byens kloaknet. Overfladevand fra kirkegården vil derved ikke belaste det omkringliggende kloaknet i samme grad som nu. Dette skal muliggøres ved at vand fra den nordlige del af kirkegården ledes til den sydlige, og lidt lavere beliggende del, hvor der etableres en række bassiner som begrønnede lavninger, hvor regnvand kan opmagasineres og nedsives.

For at lede vandet fra nord til syd, og forhindre udløb til kirkegårdens omgivelser mod øst, vil det være nødvendigt at lave nogle lokale terrænregulerende barrierer. Disse udføres som små volde i asfaltbelægningen eller kantstene, der leder vandet.

Det oplyses i materialet at: *"Disponeringen af klimatilpasningstiltagene har som udgangspunkt søgt at underlægge sig den nuværende struktur, og den disponering som der er udstukket for Kirkegården i Udviklingsplanen 2015-2065. Udviklingsplanen er udarbejdet på baggrund af "Politik for udvikling af Københavns Kommunes fem kirkegårde mod 2065", som har tre hovedformål: at kirkegårdene fremover skal kunne imødekomme befolkningens ønsker til alsidige gravstedsformer, at kirkegårdene fremover skal udgøre en mere aktiv del af københavnernes rekreative liv. Og at kirkegårdene fremover skal udvikles under hensyntagen til fem beskrevne grundlæggende spændingsfelter; Kollektiv ressource / personligt rum, Hyldest til livet/rum til sorg, plads til alle/ikke plads til al adfærd, hjemmevant/fremmedgjort, tidløst sted/sted i udvikling."*

Udover den overordnede beskrivelse af projektet er der beskrevet, og illustreret, 21 nedslagspunkter, som er de steder hvor der skal udføres forskellige tiltag, for at lede og opmagasinere overfladevand. Inspektoratet deler kirkegårds konsulentens bekymring vedr. de angivne aluminiumsskot (svinerygsplanker) ved indgangene fra Sydbanestien. I dispositionsforslagsteksten er på side 38 indsat et referencefoto fra Køge Havn. Dette billede overbeviser ikke om systemets æstetiske kvaliteter. Dels vil de lodrette H-profiler, som plankerne skal monteres i, skulle stå permanent, og dels baserer systemets effektivitet sig på at plankerne rent faktisk bliver monteret på de rigtige tidspunkter. Inspektoratet anbefaler, at også andre løsninger undersøges, f.eks. om det kan lade sig gøre med terrænregulering, således at systemets funktion ikke er afhængig af menneskelig indgriben.

Iht. Københavns Kommunes udviklingsplan, skal kirkegårdene i fremtiden kunne rumme mange forskellige aktiviteter og funktioner. På Vestre Kirkegård er det planlagt at åbne mere for tværgående passage, ved at etablere flere åbninger mod de omgivende bydele. Dette vil, sammen med klimatilpasningsprojektet, betyde, at store dele af kirkegårdens areal vil få andre anvendelser end til begravelsesformål.

Inspektoratet har ikke indvendinger mod at der arbejdes videre med klimatilpasningsprojektet men anbefaler, at der i det videre arbejde også fokuseres på at sikre bevarelse af rolige områder på kirkegården, der er egnet til begravelsesformål.

Med venlig hilsen

Stig Andersen
Kgl. bygningsinspektør

Kopi: Nationalmuseet, kirkekonsulenterne – kirkekonsulenter@natmus.dk
Kirkegårds konsulent Susanne M. Wagner – kontakt@arkitektwagner.com

bilag 6F

Besvarelse af høringssvar fra Københavns Stift.

Projektet er hermed **principgodkendt**.

Principgodkendelsen kan herefter danne grundlag for udarbejdelse af detailprojekt.

Det er en *forudsætning* for det videre udgravningsarbejde, at Københavns Museum fortsat står for den praktiske udførelse, og at arbejdet i alle faser ligeledes fortsat følges tæt af Nationalmuseet.

Detailprojektet skal til sin tid indsendes til stiftsøvrighedens godkendelse.

Detailprojektet skal udover almindeligt projektmateriale indeholde følgende:

Forslag til indhegning af kirkegården i henhold til bekendtgørelse om folkekirkens kirkebygninger og kirkegård står der § 16. Der henvises i øvrigt til kirkegårdskonsulentens bemærkninger herom.

■ Endelige projektplaner mht. placering og dybde af bassiner.

Svar: *De endelige projektplaner med placering og dybde af bassiner fremsendes til Stiftet, når det er klart i næste fase, hvor der projekteres udbudsprojekt.*

■ En plan for omfanget af endelige arkæologiske undersøgelser i 2022, som kan anbefales af stiftets konsulenter og godkendes af stiftet og som indeholder:

o Beskrivelse af omfanget af arkæologiske undersøgelser og formålet med dem

o Strategi for skeletundersøgelser og for enten permanent opbevaring eller gennedgravning af knogler

o Samarbejdsaftale med Nationalmuseets kirkearkæologer vedr. den praktiske udførelse af arkæologien og ansvaret for fund mm

o Budget for arkæologien

Svar: *Dette arbejde er allerede påbegyndt og sker i et samarbejde med Københavns Museum og Nationalmuseet. Anlægsarbejdet forventes først at starte i 2023, derfor sker de arkæologiske undersøgelser også først i 2023.*

■ Beskrivelse af, hvorledes der sikres bevarelse af rolige områder på kirkegården, der er egnet til begravelsesformål

Svar: *Projektets løsninger tager udgangspunkt i den politisk godkendte Udviklingsplads Vestre Kirkegård (2015-2065), hvor det bl.a. fremgår, hvilke områder af kirkegården, der på sigt udlægges til områder med mere rekreative formål. Projektet spiller ind i dette og tilføjer ikke som sådan nye aktiviteter, men en større rekreativ værdi til kirkegården, hvor det sydlige område omformes med en øget beplantning, mere biodiversitet og et mindre vådområde.*

Under anlægsarbejdets udførelse tages der de nødvendige hensyn ift. begravelser mv. Det bliver et krav i udbudsmaterialet til entreprenøren.

■ Kommunens overvejelser i forhold til håndtering af afgravet jord

Svar: *Den konkrete håndtering af jorden under anlægsarbejdet følger de anvisninger, vores afdeling for Kirkegårde har. Det kan være at dele af jorden skal soldes, inden det køres bort.*

Derudover skal stiftsøvrigheden anmode kommunen om at genoverveje sine løsningsforslag i relation til:

■ Genopsætning af panelhegn

Svar: *Projektet er finansieret af medfinansieringsmidler, som giver en begrænsning bl.a. i materialevalg. Panelhegn er den primære hegning der er af kirkegården i dag, derfor er samme løsning valg i projektet.*

■ Skotløsning med "svinerygsplanker" i aluminium, herunder om formålet kan opnås ved terrænregulering, således at systemets funktion ikke er afhængig af menneskelig indgriben.

Svar: Denne løsning arbejdes, der ikke videre med. Projektet finder en anden mere holdbar løsning, som ikke i samme grad er afhængig af en menneskelig indgriben.

Kirkegårds konsulent

"Ved erklæring af 11. maj 2021 har Kirkegårds konsulent bl.a. afgivet følgende bemærkninger: Det fremsendte omfattende materiale virker velgennemarbejdet, og der er mange både miljømæssige og arkitektoniske gode tanker i projektet.

Men ved udgravning til bassiner og plantning af træer, må der nødvendigvis graves dybere. Reglerne for hvordan afgravet jord på en kirkegård genindbygges, deponeres eller må bortkøres forvaltes forskelligt. Nogen steder håndhæves det at jorden ikke må forlade kirkegården, da det er indviet jord. Jeg vil anbefale kommunen at undersøge dette nærmere. Som minimum bør jorden, hvor der har været foretaget begravelser, soldes, som f. eks i området ved nedslagspunkt 12, inden den evt. genanvendes eller deponeres

Svar: en konkrete håndtering af jorden under anlægsarbejdet følger de anvisninger, vores afdeling for Kirkegårde har. Det kan være at dele af jorden skal soldes, inden det køres bort.

I Bekendtgørelse om folkekirkens kirkebygninger og kirkegård står der §16: "Kirkegården skal indhegnes forsvarligt." Det tolkes som at kirkegårdene skal kunne lukkes af med låger. Med de fine planer der er om at lukke kirkegården op, og skabe mulighed at færdes på kryds og tværs af kirkegården, vil kravene til indhegning ikke være opfyldte.

Det anbefales derfor at der arbejdes med at se på muligheden for at sørge for indhegning/låger omkring de områder hvor der stadig er aktive gravsteder. Det kan givetvis løses på flere måder.

Svar: Det er er Udviklingsplan for Vestre Kirkegård, der lægger op til at kirkegården åbnes mere end den er i dag. Dette ændrer projektet ikke ved. Den indhegning, der er i dag, vil være der i samme omfang, når projektet er anlagt.

Et væsentligt punkt i et projekt som dette, er orientering til gravstedsejerne. Det er forhåbentlig allerede er igangsat. Det er min erfaring at mange konflikter, misforståelser og ærgrelser kan undgås ved at informere grundigt med rettidig omhu.

Svar: Den nødvendige kommunikation med gravstedejere varetages af Kirkegårde i Københavns Kommune. Kirkegårde har god viden og erfaring med hvordan og hvornår, der skal kommunikeres til gravstedsejere og processen er sat i gang.